

Дмитро Донцов

ЮНАЦТВО І ПЛАСТ

Л Ъ В І В, 1 9 2 8

Видавництво Українського Пластового Уладу під
опікою Укр. Кр. Т-ва охорони дітей та опіки над
молодю у Львові. Заходом 10. Курія старших
пластунів «Чорноморці»

Дмитро Донцов

ЮНАЦТВО І ПЛАСТ

Л Ъ В І В, 1 9 2 8

Видавництво Українського Пластового Уладу під
опікою Укр. Кр. Т-ва охорони дітей та опіки над
молодю у Львові. Заходом 10. Курія старших
пластунів «Чорноморці»

По кожній невдачі кожде покоління покладає свої надії на те, що йде йому на зміну. Говориться про завдання нового покоління і в нас, лиш аби щось сказати. А тим часом, обовязки нової генерації більші й тяжчі, ніж се представляється на перший погляд.

Бо не ходить про те тільки, щоби ми — фізично повалені — знова встали на ноги. Колиб лиш в сім була справа, легка булаб наша праця. Але ходить о більше: о те, як вирватися з тої духової гангрени, в якій виростили ми, і від якої впливу не вільні й ви. І коли нова генерація — яка вийшла на шлях життя в героїчну добу нашої історії не стрясе з себе спадщини старого духового невільництва, дійсно смутно виглядатиме наше майбутнє!

Ми зросли у віці безоглядного матеріалізму. В нас не доцінювали морального чинника в життю нації. А роля сього чинника — безмірна! Італійці нарікають, що Італія тому так нещасливо провадила війну, тому в ній так мало, порівнюючи, здобула, — що почала її зі старою, передвоєнною паціфістичною психікою... Німці говорять, що тому пішли марно великі зусилля німецького народу у великій війні, що зовнішне виявлення могутности ніщо

де бракує свідомість і воля володіти світом. Технічно — так, але морально сі нації були неприготовані до поконання одної з найтяжчих перешкод, які доля шпурнула їм під ноги.

В подібнім становищу опинилися й ми. Ми звикли до повітря того підземного льоху, в яким виховувалася наша думка і воля. Але людина, яка — на вандрівці чи то з книжок — зіткнулася зі світом щасливіших народів Заходу, мусить дуріти від того нудно-солодкого запаху трупа, яким дихаємо всі ми.

Як виховувано нас? Що бачили ми в світі довкола себе? — Нас вчили бачити в нім прекрасний механізм, де все відбувається після усталених законів. Ми бачили світ, в яким все іде до чим раз більшої культурности, гуманности і добробуту, без стрясень і скоків, де поступає наперід вселюдське братерство і солідарність, а коли й стрічаються хижацькі інстинкти, то хиба як пережиток варварських часів, як непорозуміння, як забобони, що в мить розвіються під світлом науки, де поволі уступають і незабаром зникнуть зовсім ворожнечі між одиницями і народами, аби настало царство вічної краси і гармонії... Нас виховували в любови лише до сеї краси, в «глибокій поетичній ніжности», в «ліризмі і ширости чуття», в «безмежній добрости», в «любови до світу і людини», в погорді до фанатизму, до сили, до волі...

Що світ належить до того, хто вміє хотіти? — В сій засаді не виховували нас! Нас вчили, навпаки, що машина темного царства, що торощить нас, на щастя людскости так збудована, що швидче чи пізніше мусить сама в собі зі-

псуватися, сама власною силою розпастися. І на сей неминучий процес історичного самовбивства була надія всіх чесних Українців... Нас вчили вірити в автоматичність поступу людскости; сей поступ — сам собою — без усяких зусиль одиниці приведе нас до щастя. Не люде творили життя, а життя формувало людей. Не ми творили установи, а установи творили нас. Змініть сі кепські установи, — замість автократії — демократію і в рай обернеться життя, без пристрастей, змагання й боротьби, без морального піднесення одиниці.

Самому ломити життя, щоби воно нас не зломило — се була за тверда наука для нас. Ми — як той поет — могли лиш безсило гукати — «Дужі, волю прекрасну віддайте!.. Ситі, землю Господню верніть!.. Хижі, чулими, добрими станьте!» Змагання для змагання, — такої заповіді не знало старе українство. Сталеві мязи, вигострений зір, інтенсивні бажання — висміювались. Самоціллю — були відпочинок і мирне щастя. «Матеріальні вимоги справжнього людського життя, добра пожива, потрібний відпочинок після праці, взагаліж все те, що люде для свого фізичного життя потребують», ось в яку формулу уймали у нас ціл національних змагань! Відвагу — звали в нас брутальністю, силу — насильством, жадобу пригод — забіяцтвом. Метою була — п а с и в н а насолода бути щасливим, не активна насолода — здобути се щастя. Не вміли ми погорджувати ідеалом матеріального добробуту, ані мужньо здусити в собі слези — на вид руйни і страждань. Навпаки. Безплідна туга за вимріяною долею, і безплідний сум на звалищах рідного Єрусалиму

стали в нас чеснотами, в яких розпливалося все мужнє і здорове..

В сій атмосфері не міг витворитися справжній ідеалізм. Фалшива людяність казала »ворогів найбільших мов друзів обіймати«, веліла служити не ідеї, лиш людям, а коли тріумф ідеї осягався муками мільйонів людей — перед ідеєю цофалося в страху, як перед нелюдською примарою. Ще від часів християнства всякий ідеалізм — приносив із собою невітський біль, піднімав брата на брата, нарід на нарід, дитину проти матері, нишив добробут і сповнював розпукою серця. Всяка ідея, заким здійснюлася — була фантазією. А хто фантастичне стремить осягнути, той »топче рідне й знайоме«. Звідки ж міг запанувати в нас безоглядний ідеалізм, коли се »рідне й знайоме« було для нас усім? Коли душевний спокій цінився понад усе? Де тут було будувати вівтарі Богам ідеалізму, які — от як всякі Боги — ставляли службу собі понад щастя ближніх, понад родинні привязання, понад життя?

Не могло бути в нас і почуття щирої льяльности для своєї ідеї. Ми були народом без догмату, нацією без непохитних аксіом. Не мали ми ні одної правди, в яку б сліпо вірилося, до якої оборони б відрухово кидалися.

»Я так узброєний в мою ненависть,
Мов вартовий коло царської брами,
Готовий вихопить на кожного свій меч,
Хто зле замислить на його владаря«...

от такої льяльности, такого привязання не розуміли у нас. Заким »вихоплювали свій меч« — ми дискутували: чи се оплатиться, чи не приведе до

катастрофи, — чи володар має право від нас сього жадати? — А нарешті, чи часом може й противна сторона не має рації? — Забороняли-ж ще до недавна визначні провідники старого українства остро виступати проти ренегатства, бо ж се було страшне насильство над людиною — диктувати їй, до якої нації вона має належати!

Така була та духовна атмосфера, серед якої зростає ми. Не навчали нас, що нема ділеми — мир або війна, лише упадок або перемога; нема ділеми — віра чи безвіря, лише правдива віра, чи фалшива; нема ділеми — »чоловіцтво« чи »звірство«, »гуманність« чи »пиха,« лише — сила чи слабкість. Не маючи відваги вибрати силу, ми падали жертвою тих, хто сю відвагу мав...

Така була атмосфера, в якій ми виховувалися і, яка — іронія долі — мала нас приготувати до великого перепису народів 1914. року. Правда, ті, що зрозуміли вагу хвилі, зробили дива і криваво-золотими буквами запишуться на нашій землі їх імена — але чи багато їх було? А по бурі — знову розпашилася зневіра і втома, лиш, на щастя, різка струя свіжого повітря вдерлася в наш замурований світ по великій війні. В нас зачали відчувати, що отруєю є те, що панувало досі в нашій духовній життєвій Як Японці, що відродилися, позичивши в Європи не лиш її техніку, але й дух її цивілізації; як Чехи і Німці, що по тяжких науках історії зреклися добровільно приємности бути народом поетів, співаків, і нещасливих Вертерів. І переняли життєву філософію великих народів Заходу, — так і в нас приходять до свідомости двох

річчій: по перше, що без духовної регенерації не остойтєся нація серед бур життя; по друге — що сю регенерацію ми можемо оперти не на нашім світогляді народа-племени зі звичною довгим невільництвом душею, ні на культурі нації-провінції, що панує на західно-українських землях, ані на отруйній культурі автократичної — білої чи червоної - Росії, лише на світогляді сильних, здорових фізично і душевно народів Окциденту.

Ось тут і є той звязок, який я хочу підкреслити — між завданням нового покоління і завданням пластового руху. Бо — як витвір передусім Заходу, а зокрема англосаксонської раси, пласт може і повинен стати великим чинником морального оздоровлення нації, провідником в нашу розчавлену й безхребетну морально націю — міцних ідей сеї найздоровшої, найвідважнішої, найбрутальнішої, але й найшляхотнішої, повної ідеалістичного запалу раси Окциденту; тих ідей, на яких збудована велика цивілізація Європи, Америки і які — одні лиш вони — можуть піднести нас з упадку.

Що характеризує сю цивілізацію? Слово «експанзія», поконання зовнішнього світу, переборення перешкод, невстриманий рух наперед. Окцидент — се Колюмб і Васка де Гама, відкриття обох Америк, хрестові походи, вікова боротьба за одну труну в далекій малоазійській пустині, се — місіонарі в диких пушах Африки, се модерні вежі Вавилонські — готицькі катедри, що пнуться у вишину, шукаючи

невідомого Бога, се Ньюйорські хмародрапи, се енергія західного числа, що з сталого набрало плинний, рухливий характер, се Стенлі, Суез і Панама, се — рух, змагання, підбій, се свідомість, що все, що не росте, вяне і гине! Європа — се люде, що мріють про великі діла, що перетворюють свої ясні видива в дійсність, що не тікають небезпечної боротьби, люде з нечуванним завзяттям, з волею, що не знає границь ..

І чиж сей гін в незнану далечину, до злиття з природою та до її опановання, до пригод і небезпек, що сталять думку й чуття — чи се не ідея, що одушевлює й Пласт? Чи Уілменівський Call of the wild (зов простору) — не є пластівський, joy of the open road, щастя далекої дороги? Чи сей гін в незнане й далеке, не є те нове, що потребує втомлене українство, що мріє замкнутися в ідеалі гречкосійства, що мріє лише про оборону того, що має, а не про відібрання того, що стратив; що марить про виблагання справедливости від чужих, а не про накинєння їм своєї?

Европеець дивиться на життя, як на боротьбу, не як на насолоду. В нім він стремить до побідного зусилля, до творчого, завзяття, енергії сильних народів, відваги шляхотних рас, абсурдної, спонтанної, що погорджує вигодами тіла, особистим життям і добробутом, що стремить до успіху, не до спокою... І чи не відбивається ся філософія життя в світогляді Пласту, який ставляє понад все «тріумф перемоги над небезпекою», для якого щастя не є тільки пасивне, який його здобуває, а не пасивно чекає, аж воно до нього прийде? І чи сей

світогляд не є той, якого так потребує теперішнє українство, що пасивно мріє-виглядає свою зорю-волю, немов той вязень за ґратами?

Погляньте на велике європейське, а ще ліпше на американське місто. Бурливе, ди-ке, галасливе місто кувачів власної долі, що розпи-хають всіх своїми ліктями в вічній погоні за ща-стям. Воно брудне, воно несправедливе, переповнене злочинами і бідюю, але ні перед ким не хилить воно свого чола, горде і спрагнене життя, щасливе й зухвале, сильне і хитре, жадібне чину, розпихає все на своїй дорозі, аби зробити собі місце, своїй енергії і підприємчivosti, прокладає нові шляхи, зриває старі, сміючися під страшним тяга-рем долі, як може сміятися хйба юнак і борець, що ніколи не програвав битви; яке регочеться бур-ливим сміхом молодости, серед поту і бруду, горде з свого права, бути свобідним грачем, брутальним переможцем життя. Такими є Американці тепер, такими були вони — перші кольоністи далекого контіненту, що прорубали стежки крізь дикі пра-ліси і таборували під голим небом в шатрах, в ста-лій війні з червоноскірами і з білими інших рас. Американцеві — каже Токвіль — ціле життя іде немов партія гри, немов часи революції, немов день битви, немов спортове змагання. Така є фі-лософія одної з найбільших цивілізації Окціденту... І чи не чуєте ви її відгомону в приписах Пласту — «глядіти на життя як на гру, а на світ — неначе на площу для гри», де перемагає лиш сильніший і зручніший? Або в правилі — що «успіх не за-лежить від сторонньої допомоги, а тільки від пев-

ности себе«? Чи американський культ сміху не нагадує пластунського припису, що «пластун повинен сміятися в обличчю труднощів життя», — в обличчю небезпеки й нещастя? І чи засвоєння сих приписів зашкодилоб нашій втомленій нації, що дивиться на людську метушню, мов на прокляття, на боротьбу — як на пережиток віків минулих, і в непорушності шукає лиш спокою? Що не тільки що не вмiла сміятися там, де були причини до плачу, але й плакати там, де сих причин небуло?

Ідеал Окциденту — се культ успіху, перемоги в співзмаганню. Се його маркантна черта, що так ріжнить його від Орієнту. Але се-ж є і в ідеології пластуництва: щастя — вивищити себе над противником, бути горою, перевисшити інших і себе. А чи сей культ успіху не є той життєвий еліксир, який треба вштрикнути в охлялі жили зорієнталізованого Українця, який так не зносить все, що вибивається в гору, який так любить примусову нівеляцію, а ненавидить все, що «прогонює мир», «що «тягне в життя дикий вир» з його війною всіх проти всіх?

Західний світ — се світ традиційних правд і незрушних аксіом, які приймаються на віру, яким він сліпо кориться — не на приказ з гори, як в Росії, лише на приказ власного сумління. Right or wrong — my country! — є найвзнесенішою з сих його правд. А найшляхетнішим прикладом, як він сим правдам вмiє коритися — се ентузіязм, з яким народні маси далекої Австралії та інших за тисячки миль віддалених від Англії кольоній спішили на поміч метрополії у великій війні... І чи заса-

да, що каже без озву коритися приказам свого короля і краю, — не відбивається в ідеології Пласту, який наказує своїм членам сліпо іти за розказами свого рідного краю, старшин і родичів — проти всякого, хто є їх ворогом, або хто лиш зле говорить на них? Чи не та сама ідеологія в засадах Пласту, що наказують сповняти сі прикази «без озву», просто тому що се його обов'язок, про який не може бути жадної дискусії — хіба лиш по виконанню? І чи сі чесноти не можуть стати прекрасним антидотумом до німічних засад втомленого українства, для якого навіть щастя рідного краю не є бездоказовою правдою, для якого ся правда мусить дістати санкцію гуманітаризму, соціалізму, інтернаціоналізму та інших «засад», видуманих сильнішими для сплутання моральної енергії слабших?

Захід є ідеалістичний в найліпшій розумінню слова. Кожда людина, щоб уникнути низкого матеріалізму повинна мати видиво, посвятити себе думкою і тілом якійсь великій ідеї або якомусь великому ділу. І власне сей ідеалізм є наймаркантішою рисою європейської, а ще більше американської вдачі. Чи се буде Вашингтон, що боровся за невідлеглисть своєї країни, чи Форд або Карнеджі, що працюють по 18 годин на добу не для зиску, лише для здійснення своєї ідеї, чи Пастер, що тратить життя над своїми винаходами — всі вони передусім непоправні, великі ідеалісти! Один з найцікавіших представників цього ідеалізму, Теодор Рузвельт писав: «Се болючий удар бачити, що наші зусилля обертаються часом в нівець. Та

ще гірше булоб не робити жадних зусиль... Колиб творці унії 1861. року уважали мир за найбільше щастя на землі, а війну і боротьбу за найбільше зло, і колиб вони не нарушили тоді миру, — напевно ошадилосяб тисячі людських істновань і тисячі долярів. Не одній жінці не розірвалосяб серце з болю, багато господарств не зруйновалосяб... Страх перед війною мігби запобігти всім сим терпінням і недолі. Але тодіб ми самі видалися собі трусами, для яких нема місця серед великих народів землі. Дяка Богові за сталь в крові наших батьків! В крові тих мужів, які підтримали мудрість Лінкольна, а меч і карабін несли в ряди Гранта. Дякуємо Богові 'батьків наших, що не знайшли в той час послуху марні зусилля на річ паціфізму.»

І далше: »Земляки! Рідний край накладає на вас не життя повне вигід, але — повне праці. XX. вік рішить долю не одного народу. Коли позістанемо спокійними глядачами, коли шукатимемо щастя в незакаламученім мирі, коли відступимо перед боротьбою, що одна провадить до перемоги, хоч би й була сполучена з небезпекою втрати життя і всього найдорожчого, — тоді усунуть нас на бік мужніші і сильніші народи...»

Ось є чудовий вираз того ідеалізму, що ставляє ідею понад добробут, понад родинні звязки, понад життя одиниці. понад все! — І чи не сей самий ідеалізм пропагує Пласт, який накладає повинність виконати свій обовязок спершу супроти Бога, по друге — супроти рідної країни і своїх старшин і нарешті — супроти родичів і інших людей? Чи сей ідеалізм, що ставляв відір-

вашу ідею понад дочасне, близьке й рідне — не є те, що бракує сучасному українству, яке ніяк не могло поставити свою любов над своїм милосердям до всього живого? Чи в сих правилах не грає відгомоном сильний світогляд народів — панів землі, а не рабів чужих доктрин? І чи не повинна засвоїти собі сього панського світогляду, нація, яка хоче панувати на своїй землі?

Я кінчу! Не маю тут уділювати вам рад. Не є до того ані кликаний, ані покликаний. Хочу лиш звернути увагу вашу на те, що ви мусите ще більш усвідомити собі той глибший зміст, що криється в ідеї Пласту. В ідеї Пласту, мов в зерні ростина криється той острій і свіжий, новий для нас світогляд сильних, могутніх, здорових рас, який, лише він — може відродити скалічену довгими роками ганьби, моральність нації. Як би мінімально й не міг спричинитися Пласт до поширення сего світогляду в нації, він повинен се робити. Не забувайте на се завдання вашої організації і сповніть його так, як вас вчать сповняти ваші обовязки взагалі!

З старого покоління лиш одиниці стрясуть з себе спадщину духового рабства. Але ви — що весна ваша припала на найбільш бурливий період нашої новітньої історії — не тільки можете, а й повинні зробити се!

Бо лише культ особистої ініціативи — замість культу маси, лише жадоба випередити інших — замість заздрісного рівноправництва, культ змагання для змагання — замість спокою, культ незбитих національних догм — замість дискусій і сумнівів, культ відваги — замість людяности, культ волі виконати прикази свого сумління — замість безволь-

ного мрійництва, нарешті культ великих ідей замість привязання до дочасного й переминаючого, ідеалізм, що стоїть над вашим милосердям, — введе націю з морального занепаду!

Ви є ті, що кохаєте вітер, простір і поля. Що кидаєте «тут» для «там», що ідете в далину... Пам'ятайте що не лиш вам, але і нації бракує простору, що не лиш вам, але й тим, в льоху, треба острого, свіжого вітру, який розвіяв би моральну задуху.

«Мій край перед усім» — се девіза здорових націй світа, їх святий національний егоїзм і — одна з перших девіз вашої організації! Хай вона буде вирізблена не тільки в ваших книжках, але й у ваших серцях, у ваших думках, у ваших вчинках.

Кріза духовна, яку ми переходимо накладає на молоде покоління страшний тягар. Вона вимагає повного розриву з рабською ідеологією минулого, з ідеологією підбитих народів. Вимагає активної пропаганди нового світогляду, нової моралі, нової віри, нової релігії волі і — нової людини!

Хай пластунська організація pomoже всім, що прагнуть нового! Хай налле заліза в серця молодого покоління, і сталь — в його душі! Аби — коли прийде час на нові перегони народів — нація могла виступити на арену не з печатю рабства, а з гордо піднесеним чолом до гори.

Офсетова відбитка з оригіналу,
виконана в робітні ГІБ в Дітройті.